

Oponentský posudek disertační práce

Název práce: **Materská škola ako vzdelávacia inštitúcia z pohľadu rodičov**

Jméno autorky: *PaedDr. Soňa Lorencová*

Jméno školitelky: *doc. PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.*

Jméno oponenta: *prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.*

Pracoviště: Ústav školní pedagogiky, Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Název oboru: *Pedagogika*

Počet stran: 157

1. Aktuálnosť tématu disertační práce

Práce vstupuje na nejžhavější pole aktuálních diskusí týkajících se možnosti porozumění pedagogickým procesům a jejich vztahovým souvislostem. Propagace systemického přístupu, který stojí spíše mimo pozornost odborné pedagogické komunity a rozvíjí se spíše v prostředí terapie, koučinku a managementu si zaslouží vysoké ocenění. Jak uvedu dále, ne vždy se autorce daří tento přístup udržet a pevně provázat teoretické zázemí s vlastním výzkumem, ale to nic nemění na ocenění výzkumu vstupujícímu na hranu soudobého a nového paradigmatu.

2. Splnění stanovených cílů

Výzkumný cíl (s. 45) lze považovat za splněný, byť tento je s ohledem na celou práci formulován pouze částečně. Bezpochyby došlo k interpretaci, jak rodiče dětí v předškolním věku vnímají a prožívají svoji osobní zkušenost s mateřskou školou. Takové formulaci rozumím jako deskripci osobní zkušenosti s institucí předškolního vzdělávání. Nicméně záběr popisované rodičovské zkušenosti je mnohem širší, jak svědčí průřezová témata (s. 79), a týká se i rodičovské identity, dynamiky ve vztazích, i samotného rodičovství. To je důsledkem faktu, že výzkumné otázky (s. 45) překračují definici výzkumného cíle směrem k dětské adaptaci a mezilidské interakci.

3. Postup řešení problému a výsledky disertační práce

Za problematické považuji to, že přehled poznatků (kapitoly 1-3) připravují čtenáře na realizaci výzkumu v rámci hlavních principů tohoto pojetí (s. 32), to se však v analýze sebraných dat neobjevuje. Práce je tak z mého pohledu složena ze dvou de facto nezávislých částí: z přehledové studie představující systemický přístup v pedagogice, a z empirického šetření analyzující polostrukturované rozhovory metodou interpretativní fenomenologické analýzy (IPA).

Protože se jedná o přepracovanou disertační práci, mohu s ulehčením konstatovat, že kvalita textu je vyšší než při posledním projednávání. Teoretická část je řádně strukturovaná, kapitoly na sebe smysluplně navazují a z textu zřetelně vyplývá zajímavost i neobvyklost systemické pedagogiky. Přestože slovo „systém“ je v pedagogice zaužívaným pojmem i způsobem analýzy

prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

Štefánikova 5670 | 760 01 Zlín | T: +420 576 032 053 | E: jirasek@utb.cz

<https://fhs.utb.cz>

(viz např. (Blížkovský, 1992), „systémový“ pohled je něco jiného než „systemický“. Uvedení systemického porozumění systémům v pedagogice považuji za největší klad předložené práce.

Pochopitelně lze polemizovat s některými tvrzeními či formulacemi. „Podstatou z pohľadu systemiky preto nie je dieťa „napraviť“ či „zmeniť“ ale prijať ho so všetkým, čo prináša – s jeho rodinnými vzťahmi, emocionálnymi skúsenosťami i osobnou históriou (Guedes, 2012).“ Jistě. Ale je vůbec představitelná edukace bez cílů vedoucích k osobnostním proměnám? Jak potom charakterizovat nejenom vzdělávání, ale také výchovu? Nebo hned následující tvrzení: „Systemický přístup, ktorý vychádza zo systemickej pedagogiky...“ – není tomu spíše naopak, totiž že přístup je širší než pedagogika, protože jej lze uplatnit i v jiných sociálních sférách?

Některá tvrzení lze respektovat v daném diskursu, avšak tato jsou nesrozumitelná v obvyklém způsobu porozumění: „Systémový vzdelávací princíp spočíva v tom, že keď je učiteľ v miestnosti s dvadsiatimi deťmi, nie je tam len s nimi, ale aj s ich rodičmi, starými a prastarými rodičmi, ako aj s celým súborom presvedčení a hodnôt (FrankGricksch, 2006, s. 21).“ Předpokládám, že zastánci pozitivismu či scientismu by hlasitě protestovali proti takovým tvrzením ve vědeckém pojednání. Taková vyjádření předpokládají vysvětlení pro čtenáře, který se systemickými konstelacemi obeznámen není, co vlastně znamená (že rodiče a prarodiče nejsou fyzicky přítomni, ale jsou reprezentovány v dětech mezigeneračním přenosem). Vzhledem k tomu, že téma znám jak prožitkově, tak výzkumně (Jirásek & Jirásková, 2013, 2015; Jirásek, Jirásková, Majewská, & Bolcková, 2017), mohu akceptovat i takováto oborově či vědecky nezdůvodněná tvrzení. Zároveň však musím upozornit, že zejména pro metody neznalého čtenáře mohou být takové formulace nesrozumitelné. Přesto považuji zpracování systemické pedagogiky za přínosné.

Žel, tento přístup se neodrazil ve vlastním výzkumu, pominu-li fotografie figurek znázorňující vztahy rodiny a mateřské školy pohledem respondentů a v Příloze III (s. 151), která však zůstala bez interpretace. Přitom propojení těchto záznamů v porovnání se systemickými principy (s. 32) by poukázalo na zajímavé, a přitom na první pohled zcela skryté informace, které se neobjevují ani v rozhovorech. Např. z obr. 4 (s 61) je patrné, že dítě v MŠ je od samotné MŠ naprosto odděleno celou rodinou, ta se navíc dívá jiným směrem, než osoby z MŠ. Nový partner (zobrazený jako lev) stojí jako ochránce rodiny, ovšem biologický otec je naprosto vyčleněn ze systému, v zobrazení zcela chybí. Nerespektování principu začlenění (spolupatričnosti) přitom vede k tomu, že se narušuje důvěra a stabilita (s. 33). Z tohoto systemického pohledu je pak mnohem srozumitelnější příběh popsáný na s. 62 jako „nepředvídatel'nosť správania otca“. Není totiž pouze o mateřské kontrole, ale o systemických vztazích, které byly popsány v teorii. Tak je chování otce srozumitelnější, než pouhá verbalizovaná deskripce uvádí.

Protože se jedná zejména o analýzu polostrukturovaných rozhovorů, postrádám diskusní schéma, či soupis otázek, abychom mohli lépe identifikovat, co z odpovědí už bylo predikováno v otázkách tazatelky.

V textu jsou také věcné chyby metodologické, např. při odlišení IPA a fenomenologie (s. 51), kdy autorka předpokládá, že uzávorkování (bracketing) vede k neutralitě či „neviditelnosti“

prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky

Štefánikova 5670 | 760 01 Zlín | T: +420 576 032 053 | E: jirasek@utb.cz

<https://fhs.utb.cz>

výzkumníka. To je však naprosté nepochopení – do pomyslných závorek se vkládají jakékoliv předběžné poznatky, přesvědčení či předsudky, aby bylo možné zkoumat vědomé prožívání.

4. Význam pro praxi nebo rozvoj oboru

Hlavní význam spatřuji v poukazu na možnosti systemické pedagogiky, ty však nebyly zcela využity a teoretický úvod tak netvoří základ pro samotný empirický výzkum, který vychází z IPA.

5. Formální úprava a jazyková úroveň

S vědomím znalosti předchozí verze práce došlo v této oblasti k posunu kvality a snaze o vyšší míru přesnosti. Přesto zůstávají drobné prohřešky (např. citace bez paginace na s. 16).

6. Publikační činnost doktorandky

Autorka deklarovala 6 publikovaných textů, většinou časopiseckých příspěvků, jeden příspěvek ve sborníku z konference. To je z hlediska kvantity bezpochyby více než dostačující. Žel, žádný z výstupů není indexován v databázích odborných textů, takže autorka nemá dosud žádný záznam v databázi Scopus.

Přes zásadní připomínku (oddělení teoretického přehledu a empirického výzkumu) i několik dalších chyb považuji novou verzi práce za postačující doklad samostatného a vědecky originálního výzkumu studentky a práci **doporučuji k obhajobě**.

Zlín, 3 prosince 2025


Ivo Jirásek

Blížkovský, B. (1992). *Systémová pedagogika pro studium a tvůrčí praxi*. Ostrava: Amosium servis.

Jirásek, I., & Jirásková, M. (2013). Využití spirituálních metod ve vzdělávání: případ systemických konstelací. *Paidagogos*, 2013(2), 152-167.

Jirásek, I., & Jirásková, M. (2015). Systemic constellation as a trans-rational image of the unconscious: non-religious spirituality, or implicit religion? *Implicit Religion*, 18(1), 63-75. doi:10.1558/imre.v18i1.26879

Jirásek, I., Jirásková, M., Majewská, P., & Bolcková, M. (2017). Experiencing spiritual aspects outdoors in the winter: a case study from the Czech Republic using the method of systemic constellations. *British Journal of Religious Education*, 39(2), 122-148. doi:10.1080/01416200.2014.984586

prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.

Ústav školní pedagogiky